

— postavimo — gôro Ljubelj navertali od ene strani na Krajskim, od druge na Koroškim, bi se delavci pod zemljó gotovo srečali. Magnetična igla mornarjem, tudi veterŋnica imenovana, lepo kaže nebeško stran, proti kateri barka vesljá. Kader stran ni mornarju všeč, oberne barko na drugo stran, kakor igla kaže. Popotniki morajo le toliko vediti: proti katerim kraju svetá je tisto mesto, kamor hočejo priti, — magnetična igla jih bo potem zmiraj vižala, kam se imajo obrniti, de poti ne zgrešé.

Kar na magnetični iglici vidiš, de se vedno z enim koncam proti polnoči (to je, proti tistim krajem svetá, ki se polnočni ali severni imenujejo) obrača, z drugim koncam pa proti poldnevju (ali proti tistim krajem svetá, ki se poldnevni ali južni imenujejo), ravno ta prikazik se tudi vidi na magnetični podkvi; tudi tukaj je poldnevna in polnočna pika, kér magnet ne kaže na vsih stranéh enake moči, ampak posebno krog dveh pik, kateri naravoslovci magnetični piki imenujejo. Če pa enimu magnetu približaš družiga, boš nekaj posebniga zagledal: polnočna pika eniga bo bežala od polnočne pike družiga; ravno tako tudi ena poldnevna od druge poldnevne — kér se enaki piki sovražite; — nasproti pa se bo sprijela polnočna pika eniga s poldnevno družiga, kér se inaki (ne enaki) piki ljubíte.

Lejte čudovito lastnost magnetične moči! Vse to se pred našimi očmi godí, brez de bi zamôgli naturo te čudovite moči popolnoma razodeti.

(Dalje sledí.)

V rečéh krajske deželne komisije za oprostenje zemljiš.

Visoko c. kr. ministerstvo notrajnih oprav je v dopisu od 24. januarja t. l. št. 1478 prizadjanje deželne komisije in njenih uradnikov s sledečimi besedami pohvalilo: „Kar ste, blagorodni gospod! v Svojim pregledovavnim poročilu od 15. t. m. št. 119 zastran pridne delavnosti deželne komisije in nje različnih uradnikov do konca léta 1849 razložili, kakor tudi od Vas izvoljene priprave, de se bo časoma napredovanje komisij-skih opravil občno oznanilo, je ministerstvo z veseljem zvedilo, in pripušeno je Vam, blagorodni gospod! to spoznanje hvale vredniga prizadjanja, katero ministerstvo Vam najpervo s pričijočim skazati priložnost ima, tudi družim udam deželne komisije in nje pripomočljivim uradnikom, kakor se Vam bo primerno zdelo, na znanje dati.“

Predsedništvo se torej za pooblasteno spozna, to častljivo pohvaljenje visociga ministerstva, katero so vsi udje kakor tudi nje uradniki si pridobili, s pričijočim razglasam sploh na znanje dati.

V Ljubljani 15. febr. 1850. Od predsedništva c. kr. deželne komisije Dr. Ullepitsch.

Od vodnih činžev.

Po ministerskim ukazu od 12. septembra 1849 (§. 5. čerka b) nehajo brez odškodovanja vodni činži in tlaka za ribštvo.

Vodni činži so se odraštovali v denarjih ali pa v blagu večidel zató, de so grajšine kake jezove ali druge naprave pri vodah narejale in popravljale. Take naredbe in popravljanja bodo prihodnjič ali soseske same ali pa tisti poskerbeli, kateri jih potrebujejo; zató tedej ne bo treba grajšin odškodovati za opravila, za ktére ne bodo nič več skerbeti imele. Ako je do zdaj morebiti kak mlinar grajšini zavoljo tega vsako léto kaj žita, posebno zmes (Mühlgemische) zató odraštoval, kér mu je morebiti grajšina jez ali kakšno drugo povodno napravo popravljala ali pa saj za take potrebe les dajala, kamnje na svoji zemlji lomiti pripustila i. t. d.,

takó to odraštovalo neha brez plačila; zraven pa tudi neha dozdajna dolžnost grajšine. Tolikanj več morajo pa jenjati brez odškodovanja take davšine pod iménam vodnih činžev, za ktére grajšine morebiti že več let nobeniga opravka niso spolnovale.

Te davšine imajo v urbarjih različne iména — namreč: vodni činži (Wasserzinse), činž in mostovina (Zins und Brückenrecht), plačilo za kašte (Entschädigung über aufgestellte Wasserkästen), brodovina (Ueberfuhrsgebühren) i. t. d. — Na te iména in primke je treba dobro paziti, de se bodo pri distriktnih komisijah, ktére bodo z vsakim kmetam posebno obraštovanje narejale, takó na znanje dale, kakor so v rektifikatorjih zapisane. Rektifikatorji so bili dokončani okoli léta 1756,* in od tega časa se je morebiti že kaj prekerstilo in pospremenjenju iména svojo izvirno lastnost zgubilo; to pa ni prav, zakaj take pravice se ne smejo samovoljno prenarediti in tedaj tudi ne v druge iména spreobrniti. Zatorej naj se poslužijo vsi kmetovavci dobriga sveta, de naj skerbno poišejo svoje stare bukvice, v ktére so se jim nekđaj plačila za gruntne gospóske zamerkovale; v takih bukvicah so zapisane perve iména.

Med imenovanimi opravili moramo od mostovíne in brodovíne nekaj posebniga govoriti, de se kaka pomota ne pritakne. Le tiste mostovíne bi imele nehati brez odškodovanja, ktére se kakor urbarska davšina od takih mostov dajejo, ktére so soseske in kantonske ali pa cesarske kase narejale in popravljale. To vsaki sam že lahko prevdari, de odškodovanje ne gré za take dolžnosti, kterih grajšine ne opravljajo. V nekterih krajih so rektificirane mostnice, ali plohi, ki so jih podložni grajšinam dajali; to je gotovo za tó, kér so grajšine kake mostove narejale. Ako je pa ta njih dolžnost s časom minula, takó tudi odpade odraštovalo brez odškodovanja. Drugač je pa pri tistih mostéh, ktére so grajšine iz svojih lastnih denarjev naredile in de so za to od vikših gospósk pravico dobile, mostovino po tarifi pobirati. Take tarife se imajo takó dolgo odraštovati, dokler veljajo. Če pa ima kdo kakšno posebno spotikovanje polajšanja tarife tirjati, naj se spodobno oglasi pri postavnih gospóskah, in pravica se mu bo storila, če mu gré.

Brodovíne so se v tistih krajih odraštovale, v kterih so se mogli ljudje čez vodo voziti na ladjah ali v čolnih, ktére so grajšine narejale in popravljale. Take brodovíne so se večidel na léto s žitam odpravljale, in so tudi v mnogih krajih rektificirane, ako ravno ne izvirajo iz zavéze podložtva, ampak so le plačila za brodnarstvo.

Po novih ustavnih postavah imajo vsi prebivavci deželá enake pravíce; postava ne čísla visokosti stanú in tudi ne imenitnosti človeka, ampak vsaki ima odperto pot, za podeljenje pravíce tega ali uniga rokodelstva prositi, in vse predpravice (Vorrechte) imajo nehati. Brodnarija je rokodelsko opravilo in zamore tudi drugim ljudem podeljena biti, ki nimajo grajšin. Kér bi se tedej znalo primeriti, de bi ravno v tistim kraju, kjer dandanašnji kaka grajšina brodnarijo opravljá, tudi še kak drug človek od gosposke pravico zadobil, ladjo ali čoln napraviti in takó ljudi za plačilo prepeljavati, takó se že samo razodéva, de take brodovíne ne morejo biti prištete tistim urbarskim davšinam, ktére so po pričijočih postavah odpravljene. Tega pa tudi ne moremo terjati, de bi kdo ljudi zastonj prepeljeval; kdor se bo hotel čez vodo voziti, bo plačeval na eno ali drugo vižo.

Ambrož.

Podučenje, kako naj se bolniku streže, ki je na vročinski bolezni — legarju — zbolel.

Iz Notrajniskiga smo prejeli tóle prošnjo: „Dajte